

Egzamin w formie pisemnej – formularz – czyli test + pytania otwarte. Zaliczenie tzw. Różnicy programowej odbędzie się w ramach egzaminu.

Materiały na egzamin podstawy prawoznawstwa

Opracowano na podstawie A. Korybski, L. Leszczyński, A. Pieniążek, Wstęp do prawoznawstwa, Lublin 2000.

Nauka prawa ma długi rodowód. Jej korzenie sięgają rzymskiej **jurysprudencji**. Początkowo termin ten oznaczał **znajomość prawa, czyli pewien rodzaj umiejętności praktycznych**. Dostrzegano jednak, że reguły i zasady prawa są ściśle wiążą się z problematyką etyki i filozofii. Uświadamiano sobie także że prawo ma wymiar historyczny.

Wiedza o prawie nabierała charakteru bardziej ogólnego. Kiedy prawa zaczęto uczyć na powstających w średniowieczu uniwersytetach, wiedza o prawie stopniowo stawała się nauką. Nauczanie prawa było wtedy ściśle powiązane z teologią i ówczesną królową nauk – filozofią.

W czasach obecnych w myśleniu o prawie przewijają się **dwa wątki**. Pierwszy to **wątek teoretyczny** – dostrzega w prawoznawstwie wymiar ogólny – pojmując prawo jako część otaczającego nas świata społecznego. Zrozumienie prawa w ujęciu teoretycznym dokonuje się tak samo jak zrozumienie istoty człowieka, życia zwierząt i roślin itd. Stąd też wydziały prawa na europejskich uniwersytetach mają taki sam status jak wydziały matematyki, fizyki, historii, językoznawstwa itd.

Drugi nurt to **nurt praktyczny** – kładzie on akcenty na posługiwanie się prawem w życiu codziennym. Korzystanie z prawa prowadzić ma do oddziaływania na życie ludzi, a nie poznawanie natury tego prawa. Według nurtu praktycznego wykonywanie zawodów prawniczych to jrzemiosło. Proces kształcenia prawników to rozwijanie umiejętności praktycznych. Ten nurt praktyczny jest dziś najbardziej eksponowany w nauce prawa w USA. Tam studia prawnicze prowadzone są w ramach tzw. Szkół prawa, a nie na wydziałach prawa.

Wracając do europejskiego nauczania prawa: w końcu XIX w. szerokie uznanie uzyskało w naukach prawnych czterech typów dziedzin.

1 dziedzina: Nauki dogmatyczne

Status dogmatyki w naukach prawnych jest szczególny. Nauki dogmatyczne obejmują bowiem swoim przedmiotem przede wszystkim **prawo obowiązujące**. Dyscypliny dogmatyczne koncentrują się na ustalaniu obowiązujących przepisów prawnych, na ich interpretacji oraz systematyzacji.

Przedmiotem badania dogmatyki są więc przepisy prawne, czyli wypowiedzi zastane przez nas w tekstach ustaw i innych aktów normatywnych.

Dogmatyka prawa dzieli się na poszczególne dyscypliny w zależności od gałęzi systemu prawa np. mówimy o dogmatyce prawa cywilnego, dogmatyce prawa karnego materialnego.

2 dziedzina: Nauki ogólnoteoretyczne

Zajmują się formułowaniem ogólnych twierdzeń o prawie, ocenia prawo, rozważają jego istotę jako zjawisko społeczne, określają cele i funkcje prawa, poszukują podstaw obowiązywania prawa.

Do nauk prawnych ogólnoteoretycznych:

Filozofia prawa – najstarsza z dyscyplin ogólnoteoretycznych. Stawia pytania o istotę prawa, o wartości jakim służy i jakim służyć powinno, o uzasadnienie dla systemu prawa oraz o idee, które prawo wyraża. Poszukuje istoty sprawiedliwości.

Kolejna nauka prawna ogólnoteoretyczna to:

Teoria prawa

Najmłodsza z dyscyplin ogólnoteoretycznych prawa (przełom XIX i XX w). Podjęła się ona badania zagadnień, które były przedmiotem badań filozofii prawa, ale wzbogaciła je również o refleksję nad prawem istotne dla praktyki prawniczej. Przedmiotem tej nauki są więc badania nad aspektami formalnymi prawa, nad tekstami prawnymi, systemami źródeł prawa, zagadnieniami związanymi z kompetencjami do stanowienia i stosowania prawa, kwestią obowiązywania prawa itp.

Kolejna nauka prawna ogólnoteoretyczna to:

Jurisprudencja

To dyscyplina, która wykształciła się na gruncie kultury anglosaskiej. Jurysprudencja to dyscyplina naukowa koncentrująca się na analizie języka prawnego.

3 dziedzina nauk prawnych:

Nauki historyczno-prawne

Przyjmują one, że istniejące ustroje państwowe i systemy prawne stanowią wynik procesów historycznych. Oznacza to, że dla pełnego poznania i zrozumienia współczesnych ustrojów i systemów prawa niezbędne jest poznanie ich form wcześniejszych. Wśród dyscyplin historycznych najczęściej studiowanych przez prawników znajdują się Historia państwa i prawa danego państwa, powszechna historia państwa i prawa, historia doktryn politycznych i prawnych, czy szczególnie ważne Prawo Rzymskie – bez jego znajomości trudno by było prawnikom zrozumieć podstawy większości instytucji prawa cywilnego rozwiniętych w Europie Kontynentalnej.

4 dziedzina nauk prawnych : Nauki prawne empiryczne

Dyscypliny empiryczne skupiają się na badaniu realnego funkcjonowaniu prawa pojmowanego jako jeden z systemów normatywnych w społeczeństwie. Nauki empiryczne badają także działanie norm prawnych w poszczególnych przejawach życia społecznego. Przykładem takich nauk empirycznych są socjologia prawa lub psychologia prawa. Uczeni reprezentujący te nauki uważają, że bez zastosowania metod empirycznych nie da się wyjaśnić takich zjawisk jak przestępczość, patologie społeczne, znajomość prawa i świadomość prawna, skuteczność prowadzenia i

rozstrzygania sporów bądź społeczna geneza określonych instytucji prawnych. Nauki te opierają się na wielości punktów widzenia na prawo.

Społeczny charakter prawa

Prawo ma charakter społeczny, ponieważ pojawia się tylko tam, gdzie przyjmuje się zasady wyznaczania sposobów zachowania ludzi w ramach mniej lub bardziej zorganizowanej społeczności. Prawo wyraża potrzeby oraz wartości o szerszym lub węższym zasięgu społecznym i jego zadaniem jest je chronić i urzeczywistniać. Społeczeństwo broni prawa za pośrednictwem instytucji np. sądów, parlamentu, policji, prezydenta itp.

Normatywny charakter prawa

Normatywny charakter prawa przejawia się w tym, że za prawo uważa się normy postępowania (reguły, zasady, dyrektywy), obowiązujące, wiążące, dyscyplinujące do określonego sposobu zachowania. Rolą prawa w znaczeniu normatywnym nie jest stwierdzanie faktów, ale tylko wskazywanie powinności.

Charakter perswazyjny prawa

Prawo ma charakter perswazyjny czyli pełni rolę wychowawczą, w oparciu o założenie, że posłuch obywatela jest rezultatem względnej swobody wyboru. Prawo jednocześnie stara się przekonywać do podjęcia słusznego wyboru.

Posłuch wobec prawa może wynikać z przyjęcia przez adresata normy którejś z postaw:

- legalistyczna – szacunek do prawa.
- oportunistyczna – oparta na kalkulacji, czy opłaca się przestrzegać nam prawa
- konformistycznej – dostosowanie swojego zachowania – zgodnego lub niezgodnego z prawem – do zachowań innych osób, grupy itd.)

Zewnętrzny charakter prawa

Podstawową cechą prawa jest jego zewnętrzny charakter wobec jednostki. Różni to prawo od np. przekonań moralnych, które każdy człowiek może kształtować samodzielnie. Natomiast porządek prawny pochodzi z zewnątrz. Dawniej mógł pochodzić od wodza, króla, a teraz od państwa.

Podstawowe koncepcje prawa

Zwolennicy koncepcji prawnonaturalnych, że prawo będące wytworem ludzkiego stanowienia nie jest wyłącznym ani najwyższym wzorem zachowania. Ludzie związani są bowiem także normami i zasadami nie będącymi wytworem ludzkiego stanowienia pochodzącymi np. od boga, bogów, jakiegoś innego absolutu, praw natury itd. „Prawo niesprawiedliwe nie jest prawem”.

Pozytywizm prawniczy – prawem jest zespół norm ustanowionych lub uznanych i chronionych przez państwo posługujące się środkami przymusu. Tylko prawo ustanowione przez człowieka obowiązuje i to niezależnie od jakiegoś prawa naturalnego czy szeroko rozumianej moralności.

Pozaprawne systemy normatywne

Normy moralne

Normy moralne odnoszą się do tych zachowań człowieka i poddają je ocenie z punktu widzenia szeroko rozumianej idei dobra. Postępowanie zgodne z normami moralnymi to postępowanie, które można określić mianem: dobre, słuszne, sprawiedliwe ze względu na żywione przez kogoś oceny. Reguły moralne dotyczą tych sfer życia, w których działanie człowieka oddziałuje na dobro, szczęście czy zdrowie innych ludzi.

Jedną z najbardziej znanych systematyk norm moralnych stworzyła Maria Ossowska. Przeprowadziła tą systematykę według kryterium rozsądnych potrzeb .

Myśl o moralności obejmuje dwa odmiennie nurty:

Pierwszy z nich to nurt perfekcjonistyczny – zajmuje się formułowaniem i oceną moralnej doskonałości.

Drugi to nurt solidarnościowy – obejmuje zasady, które pozwalają mówić o dobrym, bezkonfliktowym współżyciu z innymi ludźmi.

Normy religijne

Normy , których uzasadnieniem jest kategoria dobra i zła lub dobrego uczynku lub grzechu. Odwołanie się do autorytetu Boga, absolutu, bogów lub istoty najwyższej. Normy religijne mogą pokrywać się z normami moralnymi lub nawet prawnymi. Mimo, iż treść norm prawnych w wielu państwach, także w Polsce, kształtuje się na podstawie norm religijnych np. dekalog, to współczesne systemy prawne zakładają rozdział prawa i religii. Istnieją wyjątki: państwa islamskie (Iran, Arabia Saudyjska) i Izraela. Te normy mają specyficzne sankcje: wykluczenie z grona współwyznawców, potępienie, pokuta itd.

Normy obyczaju

Odwołują się do określonej konwencji społecznej i dotyczą zachowań ujmowanych w kategoriach „jest nie do przyjęcia”, „wypada nie wypada czynić” „ co powiedzą ludzie” , „ jest to źle widziane” Rzadko występuje tu skonkretyzowany indywidualnie określony autorytet.

Normy organizacji społecznych i politycznych.

Np. statuty partii politycznych, statuty, umowy podmiotów prawa handlowego

Konstytucja RP w art. 12 zapewnia obywatelom wolność tworzenia zrzeszeń i organizacji o różnym charakterze. Wyłączenie tej swobody dotyczy jedynie organizacji tajnych lub odwołujących się do nazizmu, faszyzmu i komunizmu oraz dopuszczających różne postacie nienawiści o charakterze rasowym i etnicznym czy też posługujących się przemocą. Szczegółowe normy postępowania, a także normy adresowane do członków tych organizacji są ustalane przez odpowiednie ich organy w statutach. Konieczna zgodności statutu z aktami wyższego rzędu, w szczególności z ustawami.

KULTURA PRAWNA

„Kultura prawna zespół cech porządków prawnych występujących na w miarę wyodrębnionym terytorium, ale przekraczających granice poszczególnych państw i obowiązujące ich systemów prawnych”. (A.Korybski L. Leszczyński A. Pieniążek str. 67.)

Kultura prawa kontynentalna

- mieści się w niej polski porządek prawny (obok anglosaskiej to jedna z dwóch dominujących kultur świata)
- obejmuje obszar Europy (poza Anglią) oraz obszar Ameryki Południowej.

Cechy:

- silny i jednoznaczny związek z prawem rzymskim, w okresie średniowiecza wpływ uniwersalizmu cesarskiego i papieskiego,
- jedynie posiłkowe traktowanie zwyczajów społecznych
- szerokie kompetencje władzy centralnej państw przy jednoczesnym ograniczeniu funkcji prawodawczej sądownictwa
- hierarchicznie ukształtowany system źródeł prawa, konstytucja pisana, prymat ustawy wydawanej przez parlament i zgodnej z konstytucją
- występowanie kodyfikacji prawa sądowego, które mają kompleksowy charakter i stanowią często pomniki myśli prawniczej kontynentalnej kultury prawa.
- podział prawa na prywatne i publiczne, gałęzie prawa
- rozdzielenie procesu tworzenia i stosowania prawa
- nauka prawa oparta o filozofię, konstrukcje teoretyczne, nauczanie prawa odbywa się na uniwersytetach w ramach wydziałów prawa.

KULTURA COMMON- LAW – anglosaska kultura – prawna

Obejmuje Anglię, większość USA, Kanadę, Australię, Nową Zelandię. Jej elementy obecne są również w RPA, Indiach, Egipcie.

Cechy:

- brak wpływów prawa rzymskiego, rozwój w oparciu o zwyczaje społecznej
- zwyczaj odgrywa dużą rolę w rozstrzygnięciach sądowych
- system precedensów – czyli tez i argumentów będących podstawą wcześniej podjętych decyzji i stanowiących podstawę późniejszych decyzji.
- brak konstytucji w formie jednego aktu. Konstytucję stanowi szereg ustaw oraz zwyczaje dotyczące funkcjonowania ustroju państwa.
- Kodyfikacje mogą występować, ale nie dotyczą zazwyczaj całego obszaru kraju

Inne kultury: kultura islamu, dalekowschodnie kultury prawne, kultura prawna judaizmu, kultura prawna hinduizmu.

NORMA PRAWNA

Jeżeli przyjmiemy założenie, że prawo to zespół reguł ustanowionych, bądź uznanych przez odpowiednie organy państwa, to musimy zastanowić się w jaki sposób te reguły są wyrażane.

Reguły te wyrażane są w postaci wypowiedzi normatywnych.

Klasyczna trójelementowa koncepcja normy prawnej:

Zgodnie z koncepcją trójelementową, norma prawna składa się z trzech elementów:

- 1) hipotezy – określającą adresata i okoliczności zastosowania danej normy prawnej
- 2) dyspozycji – określającą nakaz lub zakaz określonego zachowania.
- 3) sankcji - określającej negatywną konsekwencję zachowania sprzecznego z normą.

Istnieją koncepcje normy prawnej, które nie uważają sankcji za jej konieczny element.

Charakter wypowiedzi normatywnych:

Charakter generalny- jeżeli są kierowane do pewnej klasy adresatów wyróżnianych z uwagi na ich wspólne cechy.

Charakter indywidualny – jeśli dotyczą pewnego konkretnego adresata lub konkretnych okoliczności.

Kolejna cecha wypowiedzi normatywnych:

Kolejną cechą wypowiedzi normatywnych jest ich **abstrakcyjność** – o abstrakcyjności mówimy wtedy, gdy norma wyznacza jakiś powtarzalny wzór zachowania. Np. od dziś studenci muszą uczęszczać na wykłady.

Wyróżniamy jeszcze normy o charakterze konkretnym – określają one jednorazowe, неповtarzalne zachowanie np. studenci zobowiązani są do obecności na dodatkowych zajęciach w dniu 30.10.

Prawo jest zespołem norm postępowania o charakterze generalno-abstrakcyjnym. Na podstawie norm o charakterze generalno-abstrakcyjnym mogą być natomiast podejmowane decyzje o charakterze indywidualno-konkretnym (chodzi tu przede wszystkim o orzeczenia sądowe lub decyzje administracyjne).

Przedmiotem norm prawnych są uzewnętrznione zachowania. Normy prawne np. normy prawa karnego nie mogą regulować np. myśli.

Heteronomiczny charakter norm prawnych - treść norm prawnych jest aprobowana oraz gwarantowana przez władze państwowe, a więc normy wsparte są autorytetem zewnętrznym.

Normy autonomiczne to normy - które są wytworzone, bądź uznane przez jednostki za swoje wewnętrzne normy postępowania.

Pojęcie internalizacji norm prawnych – oznacza, że normy prawne, odczuwane początkowo jako obce lub narzucone jednostkom, ulegają akceptacji przez jednostki i uznaniu ich za własne normy postępowania tej jednostki.

Teksty prawne, w których zawarto wypowiedzi normatywne to akty normatywne. Podstawowymi jednostką redakcyjną aktu prawnego jest przepis prawny.

Przepis prawny jest w sensie gramatycznym zdaniem. Jest wyodrębniony graficznie w tekście prawnym, jako artykuł, ustęp, paragraf.

Tylko przepis prawa dostarcza elementów, z których można odtworzyć wypowiedź normatywną. Akty prawne zawierają też pewne elementy nie mogą służyć same w sobie podstawy do odkodowania normy prawnej. np. Preambuła, tytuły aktów prawnych, czy definicje legalne.

Odkodowywanie norm prawnych z tekstu prawnego i ustalenie ich znaczenia jest określane jako szeroko rozumiana wykładnia prawa.

Język prawny – język aktów prawnych.

Język prawniczy - język, w którym interpretuje się akty prawne. Językiem prawniczym posługują się prawnicy, ale także przedstawiciele nauk prawnych.

Podstawy prawoznawstwa

Akty normatywne oraz ich hierarchia

Akt normatywny – stanowiący wyodrębnioną całość tekst prawny, będący rezultatem działalności prawotwórczej. Każdy akt normatywny zawiera przepisy, w których zakodowane są normy prawne.

Wyróżniamy :

Akty normatywne powszechnie obowiązujące

Akty normatywne tzw. Kierownictwa wewnętrznego (interna) – zawierają normy kierowane przez przełożonego do podlegających mu organów, instytucji lub osób.

Powiązania treściowe między aktami normatywnymi są wyznaczone generalnie przez hierarchiczną strukturę systemu aktów prawnych.

Regulacje ustawowe mają nieograniczony formalnie przedmiot.

Natomiast akty podustawowe jako akty wykonawcze wobec ustaw, winny mieścić się w ramach zakresu przedmiotowego odpowiedniej ustawy i pozostawać w zgodzie z rozwiązaniami przyjętymi w tej ustawie.

Moc prawna aktów normatywnych zależy przede od wszystkim:

- relacji do ustawy jako aktu normatywnego o najwyższej po Konstytucji mocy prawnej.

Hierarchia aktów prawnych:

Nadrzędne miejsce w hierarchii aktów prawnych w systemie prawa ustawowego zajmują – w systemie prawa ustawowego – ustawy. Wśród ustaw należy rozróżnić ustawę zasadniczą.

- I. **Konstytucja** – zawiera fundamentalne zasady oraz normy ustroju polityczno-prawnego i społeczno-gospodarczego, w tym normy zawierające strukturę aktów normatywnych w państwie oraz wyznaczające normy kompetencyjne w zakresie prawotwórstwa.
Konstytucja z 1997 r. – art. 10 – stanowiący o podziale i równowadze władz.
Art.87- źródła prawa i ich hierarchia dookreślona w art. 91 ust. 2 (reguła kolizyjna)

Spółeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 118

1. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje posłom, Senatowi, Prezydentowi Rzeczypospolitej i Radzie Ministrów.
2. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje również grupie co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Tryb postępowania w tej sprawie określa ustawa.
3. Wnioskodawcy przedkładając Sejmowi projekt ustawy, przedstawiają skutki finansowe jej wykonania.

Akty prawa miejscowego obowiązują tylko na terenie działania organów, które je ustanowiły.

Akty normatywne mają swoistą strukturę wewnętrzną. Na strukturę tę składają się:

- 1) Część tytułowa aktu normatywnego;
- 2) Preambula (wstęp) – mają ją niektóre szczególnie doniosłe ustawy. Ma ją Konstytucja, ale ma ją także np. USTAWA z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.
- 3) Tekst normatywny – składa się z przepisów, które zawierają treści normatywne.
 - przepisy ogólne – ich celem jest określenie ram regulacji normatywnej.
 - przepisy szczegółowe – pozwalają na rekonstrukcję zasadniczego zrębu odrębnej normy postępowania.
 - przepisy przejściowe – zawierają regulacje dotyczące wpływu nowego prawa na stosunki powstałe pod działaniem prawa dotąd obowiązującego. W przepisach tych normuje się w szczególności: sposób zakończenia postępowania w sprawach będących w toku rozpatrywania, zakres zastosowania nowych przepisów do uprawnień i obowiązków powstałych pod działaniem dotychczasowego prawa.
 - przepisy końcowe – dotyczą uchylecia przepisów aktów normatywnych dotychczas obowiązujących oraz określają termin wejścia aktu w życie.
- 4) Podpis osoby uprawnionej – jest ostatnim elementem składowym aktu normatywnego. W polskim systemie prawnym ustawy podpisuje Prezydent.

Instytucje prawne – to zespoły norm prawnych, wyodrębnione w funkcjonalną całość z uwagi na wyczerpujący sposób regulacji pewnego wąskiego wycinka rzeczywistości społecznej.

Ogół instytucji prawnych, skupionych wokół pewnych szczególnych norm o fundamentalnym znaczeniu dla regulowanej sfery życia tworzy GAŁĘZIE PRAWA.

Według charakteru regulacji wyróżniamy (przedmiotu regulacji) współcześnie wyróżniamy następujące gałęzie prawa:

- Prawo Konstytucyjne
- prawo karne
- prawo rodzinne
- prawo pracy

- prawo handlowe
- prawo cywilne
- prawo administracyjne

Biorąc pod uwagę metodę regulacji wyróżniamy regulację:

Cywilnoprawną – oparta na równorzędności podmiotów prawa oraz swobodzie wchodzenia w relacje cywilnoprawne i określania ich treści)

Karnoprawną – oparta na zakazach dokonywania określonych działań w celu ochrony fundamentalnych wartości jednostkowych i ogólnospołecznych, zakazy te wynikają ze zwierzchności organów władzy w państwie i nad obywatelem)

Administracyjnoprawna – oparta na zwierzchności organów państwa w stosunku do obywatela w celu pozytywnej, władczej regulacji określonych relacji społecznych oraz zapewnienia sprawnego funkcjonowania organizacji państwowej.

Obowiązywanie normy prawnej.

Norma obowiązuje, gdy:

- akt normatywny, z którego norma prawna została odkodowana, został ustanowiony w odpowiedniej formie i w odpowiednim trybie przez podmiot posiadający kompetencje prawotwórcze.
- akt został należycie ogłoszony
- przepis, z którego norma została wyinterpretowana nie został uchylony przez odpowiedni organ

Ogłoszenie aktu prawnego:

Należyte ogłoszenie aktu prawnego to urzędowe podanie treści tego aktu jego adresatom, przy użyciu formy ogłoszenia wynikającej z norm prawa obowiązującego.

Odróżnić tu trzeba ogłoszenia o wiadomości o obowiązującym prawie w sensie faktycznym. Czyli np. doniesienia medialne, edukacja szkolna, nieformalne informacje)

Skutkiem należytego ogłoszenia aktu prawnego jest przyjęcie fikcji powszechnej znajomości norm prawnych zawartych w należycie ogłoszonych, obowiązujących aktach normatywnych. Wyrazem tej fikcji są powszechnie przyjęte zasady kultury prawnej:

- 1) Ignorantia iuris nocet – nieznajomość prawa szkodzi
- 2) Ignorantia legis non excusat – nieznajomość prawa nie jest usprawiedliwieniem.

Należyte ogłoszenie aktu normatywnego w urzędowym dzienniku powoduje także, że tekst prawny staje się tekstem autentycznym. Tekst taki stanowi wzorzec dla tekstów danych aktów normatywnych opublikowanych także w innych miejscach.

Moment ogłoszenia aktu normatywnego powszechnie obowiązującego, równoznaczny jest z datą wydania urzędowego dziennika publikacyjnego (data w nagłówku tego dziennika), rozstrzyga o ustaleniu momentu wejścia w życie danego aktu. Od tego momentu liczy się okres tzw. Vacatio legis.

USTAWA
z dnia 20 lipca 2000 r.
o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych

Art. 4. [Vacatio legis]

1.

Akty normatywne, zawierające przepisy powszechnie obowiązujące, ogłaszane w dziennikach urzędowych wchodzi w życie po upływie czternastu dni od dnia ich ogłoszenia, chyba że dany akt normatywny określi termin dłuższy.

2.

W uzasadnionych przypadkach akty normatywne, z zastrzeżeniem ust. 3, mogą wchodzić w życie w terminie krótszym niż czternaście dni, a jeżeli ważny interes państwa wymaga natychmiastowego wejścia w życie aktu normatywnego i zasady demokratycznego państwa prawnego nie stoją temu na przeszkodzie, dniem wejścia w życie może być dzień ogłoszenia tego aktu w dzienniku urzędowym.

3.

Przepisy porządkowe wchodzi w życie po upływie trzech dni od dnia ich ogłoszenia. W uzasadnionych przypadkach przepisy porządkowe mogą wchodzić w życie w terminie krótszym niż trzy dni, a jeżeli zwłoka w wejściu w życie przepisów porządkowych mogłaby spowodować nieodwracalne szkody lub poważne zagrożenia życia, zdrowia lub mienia, można zarządzić wejście w życie takich przepisów z dniem ich ogłoszenia.

Wykładnia

clara non sunt interpretanda – nie dokonuje się wykładni tego, co jasne – stara paremia, ale już anachroniczna – podmiot interpretujący przepis w zasadzie zawsze musi dokonywać złożonych operacji myślowych.

interpretatio cessat in claris (łac.) - wykładnia kończy się wtedy, gdy osiąga się jasność

Wykładnia prawa – rozumiana jest jako wydobywanie norm prawnych z obowiązujących przepisów prawnych oraz ustalenia ich znaczenia. Jest historycznie ukształtowanym ciągiem operacji myślowych. opartych na wiedzy prawniczej, znajomości języka prawnego oraz umiejętności posługiwania się językiem prawniczym. Opiera się na wiedzy prawniczej, znajomości języka prawnego oraz umiejętności posługiwania się językiem prawniczym.

Podstawowe kryterium podziału wykładni:

Wykładnia wiążąca i wykładnia niewiążąca

W. wiążąca - dokonywana przede wszystkim w procesie stosowania prawa, przez organy państwowe wyposażone, których kompetencje wynikają w obowiązujących przepisów prawa. Moc wiążąca wykładni polega na tym, że podmiot prawa, którego zachowania podlegają kwalifikacji przez dany organ, jest obowiązany podporządkować się wynikom tej wykładni.

W. niewiążąca – może jej dokonywać tak naprawdę każdy. Oczywiście jej prawidłowość uzależniona jest od znajomości języka, kompetencji prawniczych itd.

Wśród aktów niewiążącej wykładni prawa szczególne znaczenie zajmuje wykładnia doktrynalna, dokonywana jest przez przedstawicieli doktryny prawniczej. (wykładnia doktrynalna -> np. artykuły naukowe, dysertacje, polemiki, ale także dydaktyka uniwersytecka).

Interpretowanie przepisów prawnych

Dyrektywy językowe – ustalenie wypowiedzi normatywnej poprzez użycie reguł gramatyki, składni oraz znaczenia wyrazów w danym języku etnicznym, a także znaczenia języka prawnego powstałego w oparciu o ten język etniczny.

Wykładnia w oparciu o język jest zawsze pierwszym etapem wykładni. !!!

Podstawową regułą wśród dyrektyw językowych jest reguła nakazująca rozpoczęcie procesu nadawania znaczeń poszczególnym zwrotom, od znaczeń, które nadaje im język etniczny.

Chyba, że ustawodawca wprowadził definicje legalną danego pojęcia.

Kolejna zasada jest taka, że nie można traktować słów, liter czy znaków zamieszczonych w przepisie przez ustawodawcę jako zbędnych i nie posiadających znaczenia normatywnego.

Klauzule generalne – dopuszczają pewien stopień dowolności w kwalifikacji normatywnej czynu. Np. „stopień szkodliwości społecznej” „rażąca niewdzięczność” itd.

Dyrektywy systemowe

Wchodzą w użycie, gdy po zastosowaniu dyrektyw językowych nadal są wątpliwości interpretacyjne.

Do szczególnie istotnych dyrektyw systemowych należą **reguły kolizyjne**.

Podstawowe reguły, które utrwaliły się w historii prawa to:

Lex posterior derogat legi priori – gdy zachodzi kolizja norm o równorzędnej mocy prawnej norma późniejsza uchyla normę wcześniejszą.

Lex specialis derogat legi generali – gdy zachodzi kolizja norm o równorzędnej mocy prawnej, wydanych w tym samym czasie, norma szczegółowa wypiera normę ogólną.

Lex posteriori generalis non derogat legi anteriori specialis – norma późniejsza ogólna nie wypiera normy wcześniej szczegółowej, jeśli mają równorzędną moc prawną.

Lex superior derogat legi inferiori – w przypadku kolizji norm o różnej mocy prawnej, norma wyższego rzędu wypiera normę niższego rzędu.

Dyrektywy funkcjonalne

- nie można ich stosować przed dyrektywami językowymi !!

- zakładają, że tekst prawny należy interpretować z uwzględnieniem wartości i ocen przypisywanych ustawodawcy. Próba ustalenia co chciał powiedzieć ustawodawca obecny lub historyczny.

Wnioskowania prawnicze

Wnioskowanie a wykładnia – to różne operacje myślowe, bo :

Wnioskowanie prawnicze polega na uznawaniu przez dokonującego wnioskowań za obowiązujące takich norm, które są konsekwencjami norm wyinterpretowanych z obowiązujących przepisów prawa. ---- czyli norma jest wnioskowana z normy.

Wykładnia prawa – ogół rozumowań zmierzających do odkodowywania norm prawnych zawartych **w obowiązujących przepisach prawnych** oraz ustalenia ich znaczenia. ----- czyli norma jest odkodowywana z przepisu.

Tradycyjne wnioskowania prawnicze.

Wnioskowanie *a fortiori*

1) Wnioskowanie z większego na mniejsze – wnioskowanie *a maiori ad minus*

Jeśli ktoś jest uprawniony do czegoś większego, bądź nakazano mu czynienie większego, to tym bardziej jest on uprawniony do czegoś mniejszego, ewentualnie nakazano mu czynić mniejsze.

Np. Jeżeli, ktoś jest uprawniony do zabrania książki na własność to tym bardziej może ją pożyczyć.

2) Wnioskowanie z mniejszego na większe - wnioskowanie *a minori ad maius*

Jeżeli komuś zakazano czynić mniej, to tym bardziej zakazano mu czynić więcej.

Np. Jeżeli zakazane jest pożyczanie książek to tym bardziej zakazane jest zabieranie ich na własność. Jeżeli zakazane jest chwytanie zwierząt, to tym bardziej zakazane jest ich zabijanie itd.

Wnioskowania a contrario

Oparte są na regule : Qui dicit de uno, negat de altero – kto twierdzi jedno, zaprzecza drugiemu.

Wnioskowanie to składa się:

z przesłanki:

Jeśli jakiś stan rzeczy spełnia przesłanki prawne X, to pociąga za sobą konsekwencje prawne Y.

i konkluzji:

Jeśli jakiś stan prawny nie spełnia tych przesłanek, to nie pociąga za sobą wskazanych wyżej konsekwencji prawnych.

Wnioskowanie z celu na środki

- **Instrumentalnego nakazu** –jeśli obowiązuje norma nakazująca realizację pewnego stanu rzeczy, to należy uznać, że obowiązują także wszystkie inne normy, nakazujące czynić, to co jest niezbędne dla zrealizowania tego stanu rzeczy.
- **Instrumentalnego zakazu** – jeśli obowiązuje norma nakazująca realizację pewnego stanu rzeczy, to należy uznać za obowiązujące także wszystkie inne normy zakazujące czynić, to co wystarcza, aby ów stan rzeczy nie został zrealizowany.

KONIEC